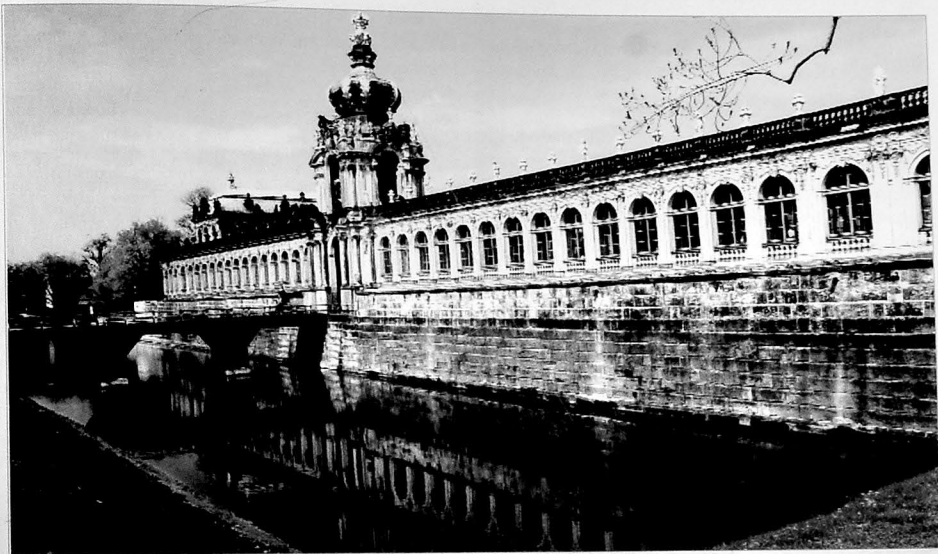

Almaniya muzeyləri

Dresden Qalereyası

Dresden qalereyasının əsası 1560-cı ildə I Avqust tərəfindən Saraydakı Kunstkameraya bir neçə əsərin toplanması ilə qoyuldu. Kunstkameraya daxil olan ilk əsərlər alman firça ustaları Böyük Lukas Kranax, Kiçik Kranax və Albrext Dyüererin rəngkarlıq nümunələri idi.

Əvvəlcə Kunstkamerada rəsm əsərləri az olduğuna görə, onlardan divarları bəzəmək üçün istifadə olunurdu, həm də çox dəyərli əsərlər qala və kilsələrdə saxlanılırdı. Lakin 1600-cü ildə Kunstkamerada olan əsərlərin sayı müəyyən dərəcədə artmışdı ki, bunların arasında Hans Bol, Albrext Dyüer, Böyük Lukas Kranax, eləcə də Kiçik Kranax emalatxanası və Albrext Dyüer məktəbinin əsərləri var idi.

İlk əsərlərin bir neçəsi hazırda Şəkil qalereyasında saxlanılır, məsələn, Hans Bolun 9 əsəri, Kiçik Lukas Kranaxın 7 əsəri var və s. Bu əsərlərdən başqa Kunstkamerada alman rəngkarları Hans Krell, Kiriaka Reder, Qedinq, Bretneyder, Şyurer və Zaxarias Veme-

nin əsərləri saxlanılırdı. Təəssüf ki, sonunculardan bir neçə əsər itib-batmışdır.

Artıq 1658-ci ildə 118 rəsm əsəri toplanmışdı. XVII əsrin ikinci yarısında Kunstkameradakı eksponatların sayı nəzərə çarpacaq dərəcədə artdı. Təkcə 1657-ci ildə Lukas Kranaxın əsərlərinin sayı 18-ə çatırdı. Bu əsərlərdən bir çoxu hal-hazırda qalereyada saxlanılır.

XVII əsrin axırlarında Kunstkamerada artıq alman rəssamları ilə bərabər, italyan və Niderland sənətkarlarının əsərləri də toplanırdı. 1867-ci ildə buraya Venesiyadan 11 əsər gətirilmişdi.

II Avqustun hakimiyyətə gəlməsindən sonra 1694-cü ildə rəsm əsərlərinin çoxlu miqdarda alınıb gətirilməsinə başlanıldı. Get-gedə eksponatların sayı sürətlə artmağa başladı. 1700-cü ilin martın 5-də II Avqustun tapşırığı ilə saray rəngkarı Botşild Kunstkameraya 342 əsər gətirdi.

1722-ci ildə Şəkil qalereyasının yaranmasından əsa-

sı qoyuldu. Bu ildə Kunstkameradan Yeni qalereyaya 284 şəkil gətirildi, 1742-ci ildə isə bu rəqəm 1938-ə çatdırıldı.

XIX əsrin birinci yarısında qalereya üçün heç bir əsər alınmamışdır. 1812-ci ildə qalereyanın kataloqu çap edildi. Yeni qalereya binasının tikilməsi vacib məsələlərdən biri idi. Belə binanın tikintisi arxitektör Qotfrid Zemperə tapşırıldı ki, 1834-cü ildə Şinkelin təqdimatı ilə Kral Memarlıq Akademiyasının direktoru təyin edilmişdi. Zemper qalereya binası ilə paralel Drezdendə yeni opera binasının tikintisini də planlaşdırdı. Qalereyanın yeni binasının tikintisinə 1847-ci ildə başlanmışdı, 1855-ci ildə bu iş başa çatdırıldı və bu bina öz əsrarəngiz gözəlliyi ilə bir çox mütəxəssislərin diqqətini cəlb etmişdi.

1855-ci il mayın 31-dən sentyabrın 25-dək 2200 əsər köhnə binadan yeni qalereyaya köçürüldü və 1855-ci il sentyabrın 25-də yeni qalereyanın açılışı oldu. Lakin yeni binanın istifadəyə verilməsinə baxmayaraq mütəxəssislər yenə də binanın çatışmazlığından şikayətləndilər. Buna görə də əsərlər saf-çürük edildi və üç qrupa bölünərək, bir hissəsi saxlanılmış, bir hissəsi isə yenə də üç yerə bölünərək 1859, 1860 və 1861-ci illərdə satılmışdır. Beləliklə, satılmış əsərlər 566 ədəd olmuşdur. Bu illərdə ikinci qalereya binasının tikilməsi əsas məsələ kimi qarşıda dururdu. Arxitektör Kramer və Puşa binanın tikintisi həvalə edildi. Lakin 1941-ci ildə başlanan müharibə bu işi yarımçıq qoydu.

İkinci dünya müharibəsi illərində Drezden qalereyasının bir çox əsərləri aparılmış, oğurlanmış, bomba zərbələrindən zədələnənlərə məruz qalmış, nəmişlikdən korlanmış və yarılmışdır. Hələ 1942-ci ildə imperiya qalereyanın Drezdendən başqa yerə köçürülməsi haqqında qərar qəbul etmişdi ki, orada saxlanılan əsərlərin hava hücumları zamanı 197-si yarılmış, bir çox əsərlər isə pis vəziyyətə düşmüşdü. 1955-ci ildən başlayaraq başqa ölkələrə aparılmış əsərlərin Drezdenə qaytarılmasına nəhayət, başlanıldı. 1240 əsər, o cümlədən 762 əsər

Moskvadan, 478 əsər isə 1955-ci ildə Kiyevdən Almaniya gəndərildi. Göndərilən əsərlər Drezdenə yox, Berlinə çatan kimi, yeni 1955-ci il noyabrın 27-də Berlin Milli Qalereyasında Drezden Qalereyası əsərlərinin sərgisi təşkil edildi. Bu sərgi 1956-cı il aprelin 23-dək davam etdirildi ki, bu müddət ərzində 350 min tamaşaçı bu əsərlərə tanış olmuşdu. Lakin əsərlər öz doğma yerlərinə qaytarılmalı idi. Və bu iş 1956-cı il iyulun 2-dək başa çatdırıldı. Nəhayət, iyunun 3-də Drezden Qalereyasının açılışı oldu ki, bu da Drezdenin 750 illik yubileyi ilə üst-üstə düşürdü. 1960-cı ildə Drezden Qalereyası tam bərpa edildi və həmin ildə Drezden bədii toplanlılarının 400 illik yubileyi münasibətilə təntənəli şəkildə açıldı. Qalereya-

da Dyürer, Yan Van Eyk, Lukas Kranaxlar, Hans Bol, Rubens, Van Deyk, Rembrandt və başqa dünya şöhrətli rəssamların əsərləri, müxtəlif əsərlərə aid çox dəyərli heykəltəraşlıq nümunələri və bir sıra maraqlı eksponatlar Drezden Qalereyasının zalları bəzəyir.

Berlin muzeyləri

Berlin dövlət muzeyləri çoxsaylı bədii və arxeoloji toplanlıları cəmləşdirən, dünyanın nadir muzey komplekslərindədir. Burada 6 min illik mədəni-tarixi inkişaf və bu dövrün monumental arxitekturası, rəngkarlığı, plastikası, geniş bədii yaradıcılığı haqqında çox qiymətli əsərlər qorunub saxlanılır. Coğrafi diapozonu isə Qərbi Avropadan tutmuş uzaq Şərqi Asiyaya qədər geniş bir ərazini əhatə edir. Artıq 1830-cu ildə Şökil qalereyasının ilk direktoru Qustav Fridrix Vaagen (1794-1868) muzeyin açılmasında əsas məqsədi hər bir əsərin tərbiyəsinin paralel aparılmasında görür.

Uzun illər Berlin Dövlət Muzeyinin baş direktoru olmuş professor Gerxard Rudolf Mayer kompleksdə nümayiş etdirilən incəsənət əsərlərinin albom, kitab və bukletlər vasitəsilə təbliğ edilməsini təklif etmişdir. Lakin bu məşhur alim və sənətsünası 1977-ci ildəki ölümü böyük bir işin gedişatını bir az ləngitsə də, onun xanımı Katarina Mayer və muzey əməkdaşlarının böyük kollektivi bu işi davam etdirmiş və tamamlamışlar.

Berlin muzeylərində saxlanılan incəsənət əsərləri muzey kompleksinin 10 hissəyə bölünmüş binalarda saxlanılır.

1. Misir incəsənəti və Papiruslar muzeyi.
2. Yaxın Asiya Muzeyi.
3. Antik Toplantılar Muzeyi.
4. İslam Ölkələri İncəsənət Muzeyi.

5. İlk xristianlıq və Bizans toplanlıları muzeyi.
6. Qədim Tarix və İncəsənət Muzeyi.
7. Uzaq Şərqi Toplantıları.
8. Heykəltəraşlıq Toplantıları.
9. Şökil qalereyası.
10. Milli qalereya.

Bundan başqa Myuntskabinet (böyük sikkə və medallar kolleksiyasını birləşdirən numizmatika şöbəsi) və qravura, rəsm şöbəsi fəaliyyət göstərir.

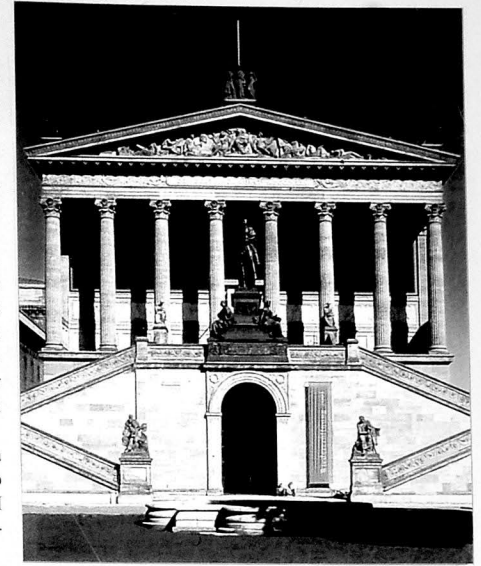
Şprece çayı ilə əhatə olunmuş Muzeylər adası Berlin şəhərinin mərkəzində yerləşir. Kompleksin mərkəzində-irəlidə Berlin arxitekturasının ən gözəl məbədlərindən biri-"Köhnə muzey" öz gözəlliyi ilə adını heyrləndirir. Onun baş fasadı 87 metr uzunluğunda olmaqla 18 nəhəng ionik sütunla bəzədilmişdir ki, bu möhtəşəm memarlıq abidəsi məşhur memar və rəngkar Karl Fridrix Şinkel (1781-1841) tərəfindən antik arxitektura stilində tikilmişdir.

XVII əsrin axırlarında Berlin Sarayında Kunstkamera fəaliyyət göstərir ki, burada antik numizmatika kabinetlərində bir sıra kolleksiyalar bir az da artırılmağa başladı. Artıq XVIII əsrin axırlarında bujua ziyalıları arasında maarifçilik və mədəniyyət ideyaları daha da inkişaf etməyə başlayır.

Nəhayət, 1882-ci ildə Prussiya kralı Fridrix Vilhelm Berlinin mərkəzində xüsusi muzey binasının tikintisinə başlamağa icazə verdi. Binanın arxitektura layihəsinin hazırlanması Kral Fridrix Şinkelə tapşırıldı. 1830-cu ildə muzeyin təntənəli açılışı oldu ki, bu-"Köhnə muzey" adlandırıldı. Bu muzeyin tərkibinə Şökil qalereyası, qravura kabineti, antik heykəltəraşlıq toplanlıları, eləcə də Antikvarium (Kunstkameradan verilmiş antik incəsənətinin xüda nümunələri) daxil idi. 15 ildən sonra binanın genişləndirilməsi vacib bir məsələ kimi ortaya çıxdı. 1843-1847-ci illərdə Avqust Fridrix Ştyulerin (1800-1865) layihəsi əsasında yeni muzey binası tikildi ki, burada Qədim Misir incəsənəti nümunələri və bir sıra başqa sənət əsərləri nümayiş etdirilirdi.

1876-cı ildə Avqust Ştyulerin layihəsi və arxitektör Henrix Ştrakın (1805-1880) köməkliliyi sayəsində Muzeylər adasında üçüncü muzeyin açılışı oldu ki, bu da Milli qalereya adlandırıldı.

Lakin bu dövrdə Berlin muzeyləri digər Avropa muzeyləri ilə yarış bilməzdi. Sonralar, yeni keçən əsrin sonları və əsrimizin əvvəllərində muzey əməkdaşlığı və bu sahədə elmi yaradıcılıq işlərinin səmərəli inkişafı sayəsində Misirdən, Yunanıstan və Yaxın Asiyadan bir sıra incəsənət sənədləri gətirilməyə başladı. Beləliklə, Şprecdəki Muzeylər adası çox qısa müddət ərzində dünya əhəmiyyətli Dövlət Toplantılar Mərkəzinə çevrildi. Bu işdə 1880-1905-ci illərdə Berlin muzeylərinin baş direktoru olmuş Rixard Şyone (1840-1922) və Vilhelm Fon Bødenin (1845-1929) böyük xidmətləri olmuşdur. 1872-ci ildən Bode muzeyində elmi işçi, 1890-cı ildən

Şökil qalereyasının direktoru və 1906-cı ildən isə Berlin muzeylərinin baş direktoru vəzifələrində çalışmışdır və sonuncu vəzifədə o, 1920-ci ilədək işləmişdir. Məşhur alman sənətsünası, Berlinlə muzey işinin mahir təşkilatçısı bu işə öz bacarığı ilə bütün Almaniyanı cəlb etmişdir.

1897-ci ildən 1903-cü ilə qədər Muzeylər Adasının şimal hissəsində Ernest Eberxard fon İnenin rəhbərliyi ilə Kayzer-Fridrix-Muxeumu tikilib istifadəyə verildi və 1956-cı ildən "Bode muzeyi" adlandırıldı. Nəhayət, 1930-cu ildə axıncı böyük Perqamon Muzey Kompleksi istifadəyə verildi. İndi də Berlinin nadir memarlıq abidələrindən olan bu muzeyin 18 metr hündürlüyündə olan otaqlarında monumental abidə nümunələri, nadir incəsənət əşyaları nümayiş etdirilir ki, dünyanın heç bir muzeyi belə nadir kolleksiyalara malik deyil.

Artıq 1945-ci ildə Berlin Muzeyləri Kompleksi bomba və zərbələrdən uçulub dağılmış, kolleksiyaların çox hissəsi Rusiya, Fransa və başqa ölkələr tərəfindən aparılmışdır. Sankt-Peterburq, Moskva və Kiyev mütəxəssislərinin səyi nəticəsində Muzeylər Adasında canlanma yaradıldı, bərpa işləri aparıldı və bir sıra aparılmış əşyalar qaytarıldı.

1946-cı ildən 1957-ci ilədək Berlin Muzeylər Kompleksinə professor Lüdvig Yusti direktorluq etdi. 1960-1966-cı illərdə Köhnə muzey bərpa edildi. Misir İncəsənət Muzeyi eksponatlarının toplanmasının başlanğıcı keçən əsrin 20-ci illərinə təsadüf edir. Muzey Aleksandr Qumboldt (1769-1859) və italyan kolleksiyası İ.Passalakovun (1795-1870) nadir fərdi kolleksiyalarının yığılması ilə yaranmağa başlayıb. Bu məşhur arxeoloq - Qədim Misirin tədqiqatçısı- 1828-1865-ci

illərdə Berlin toplantılarının direktoru olmuşdur. Onun davamı Rixard Lepsius (1810-1884) bu işi daha da inkişaf etdirmiş, Berlin Elmlər Akademiyası tərəfindən 1842-1845-ci illərdə Misirdə arxeoloji ekspedisiyanın rəhbəri olmuşdur. Elə bu işin nəticəsidir ki, Berlin muzeyləri Misir incəsənəti nümunələri ilə zənginləşmişdir. Artıq 1884-cü ildə Adolf Erman (1854-1937) direktorluğu qəbul edərkən (o, 1914-cü ilədək burada işləmişdir) Misir incəsənəti Muzeyi zənginləşdiyinə görə dünya toplantılar arasında ilk yerlərdən birini tuturdu. Bu illər ərzində Misir muzeyinə Herakl çöli nümunələri, Hermopol, Elefontina adası qazıntıları nümunələri və bir sıra başqa eksponatlar gətirildi.

Misir incəsənəti Muzeyini zənginləşdirən bizim eradan əvvəl IV əsrdə qədərki nadir nümunələr, Qədim, Orta və Yeni hakimiyyətlər dövrünün inciləri, bizim eradan əvvəl 800-cü illərdə hazırlanmış bürcünə futlyar (qab) kimi çox nadir əşyalar dünyaya məşhurdur.

Bizim eradan əvvəl 3300-cü ilə məxsus, 28 metr hündürlüyə malik qab, b.e.ə. XV əsrə aid bənna əsəri (hündürlüyü 14,5 sm., eni 10,5 sm.), ağacdan hazırlanmış, b.e.ə. 2000-ci illərə məxsus qutu (hündürlüyü 71 sm., eni 56 sm., uzunluğu 210 sm., həm bayır, həm də içəri tərəfdən öz dövrünü əks etdirən müxtəlif rəsmlər, yazılar, işarələrlə zəngindir), Punt ekspedisiya gəmisi (b.e.ə. 1480-ci il, hündürlüyü 20 sm., eni 21 sm., Apionun öz atasına məktubu və s. nadir kolleksiyalar Misir incəsənəti Muzeyini bəzəyir.

Yaxın Asiya Muzeyi Qədim Şərq mədəniyyəti və incəsənəti abidələri ilə zəngin, nadir muzeydir. Yaxın Şərq-Şumer, Akkad, Vavilon, Xett çarlığı, Assuriya, Urartu, Suriya, Fələstin, Cənubi Ərəbistan və Qədim İran mədəniyyəti, incəsənəti nümunələri nümayiş etdirilən bu muzey Şərq sənət-karlığının mahir təbliğatçısıdır.

Muzey 14 sərgi zalından ibarətdir. Muzey interyeri Şərq xalqlarının mədəniyyəti və incəsənəti ruhuna uyğun şəkildə tərtib edilmişdir. Alman Şərq Cəmiyyətinin tapşırığı ilə Robert Koldevoy (1855-1925) bizim əsrin əvvəllərində Vavilon Çar Sarayı abidəsinin düzəldilməsi işinə başlamış və yüz minlərlə rəngli kərpicin həm bərpası və həm də abidənin işlənməsini müvəffəqiyyətlə başa çatdırmışdır. Nəticədə uzunluğu 30 metr, hündürlüyü 4 metrlik nəhəng və görkəmli, cazibədar bir divarın ornamentli fiqurlarla düzəldilməsi və çox gözəl ansamblin alınması mən deyərdim ki, dünya incəsənəti və mədəniyyətinə böyük hədiyyə idi.

Zalın ümumi hündürlüyü 14 metrə çatır. Zalın fasadındakı divarlarında işlənmiş şir rəsmlərinin uzunluğu 105 sm-dir. Vavilonun səkkiz qapısı arasında İştər qapısı öz əsrarəngiz gözəlliyilə diqqəti cəlb edir. Qapının hündürlüyü 12,4 metrə, eni 14,3 metrə qədərdir. Divardakı öküzlər və əjdaha rəsmləri yuxarıdan düşən işıqdan zala əvəzolunmaz gözəllik verir. Qapının lap yuxarı qurtaracaq divanı qalaya bənzər fiqurla Şərq üslubun-

da tikilmiş və həmin rəngli kərpiclə çox mahir bir ustalıqla bəzədilmişdir. Kərpiclər tünd və açıq- göy, ağ, tünd sarı, açıq sarı rənglidir.

Antik toplantılar muzeyinin eksponatlarının toplanılması XVII əsrdən başlamış və XVIII- XIX əsrlərdə davam etdirilən lək Didima, Maqnesiya, Prien, Millet kimi Antik Yunan şəhərlərinin qalıqları aşkar edilmişdir. Üç ölkə-Türkiyə, Yunanıstan və Almaniya arasındakı razılığa əsasən qazıntıları aparılması və bir çox tədqiqatlar yerinə yetirilmişdir, eyni zamanda müxtəlif nümunələr Berlin muzeylərinə gətirilmişdir. Məşhur Zevs Altarından sonra, Miletdəki Bazar qapıları kimi qədim yunan və Roma incəsənəti nümunələri dünya şöhrəti qazanmışdır.

Muzeydə əlində nar tutmuş qadın heykəli, antik qara fiqurlu qab, antik qırmızı fiqurlu qab, başı papaqlı gənc qadın, Mimalı Afrodita, Yuli Sezarnın portreti, Efonun portreti və başqa-başqa bu kimi əsərlər nümayiş etdirilir.

XIX-XX əsrlər Alman incəsənəti Milli qalereyası Karl Fridrix Şinkelin 4500 qrafik əsəri, Adolf Mentselin minlərlə rəsmi, İohan Qotfrid Şadovun 1000-ə yaxın əsəri, Karl Blexnin bir çox əsərləri ilə zəngindir.

Qravura və rəsm şöbələrində Sandro Bottičelli, Albrect Dyürer, Lukas Krana və bir sıra alman sənətkarlarının əsərləri ilə tanış olmaq olar. Berlin muzeylərinin arxeologiya, tarix, filologiya və sənətsünəşlikdə apardığı elmi tədqiqatları, yaradıcılıq fəaliyyəti dünya incəsənətinin inkişafında həlledici əhəmiyyət kəsb etmişdir.

- Sabir ƏMİRXANOV, pedaqoji elmlər namizədi,
- İlqar HÜSEYNOV, kulturologiya elmləri doktoru

